

NÖIAGTIG BESKRIVELSE

OVER ALLE

GRÖNLÄNDERNES FANGE-REDSKABER

VED

SÆLHUNDE-FANGSTEN,

HVORAF VIL SEES DERES MECHANISKE OG RET HENSIGTS-
FULDE INDRETNING.

MED FIGURER.

VED

PROFESSOR

OTHO FABRICIUS,

SOGNEPRÆST VED VOR FRELERS KIRKE PAA CHRISTIANSHAVN.

Ved mit Ophold, som Missionair, i Grönland gjorde jeg mig det til Pligt at bemærke og optegne, foruden det som hörde til Landets Sprog, ogsaa alt hvad der angik Landets Naturhistorie og Folkets Oekonomie, og troer i begge Henseender at have tilstrækkelig godtgjort, at min gavnlige Virksomhed i dette fraliggende og lidet bekjendte Land ikke har været ringe, saavel ved min udgivne forbedrede grönlandske Gramatica, og grönlandske Ordbog, hvilke dog, som meest brugelige ved Seminaristernes Underviisning, endnu aldrig ere fundne anmeldte offentlig, skjönt de vel og kunde have sin Nytte for Sprog-Grandskerne, saa og ved min *Fauna Grönlandica* og adskillige leverte Afhandlinger i det Kongelige Videnskabers Selskabs og Naturhistorie Selskabets, samt det Berlinske Naturforskende Selskabs Skrifter. Meget mere ligger endnu hos mig i Manuscript, som kunde været leveret, men deels Embeds-Forretninger ej have forundt mig Tid til at bringe

i behörig Orden, deels og — jeg maae tilstaae det reent ud — Frygten at skulle ej blive velkommen dermed i et saa blandet Selskab af Tilhørere, hvor den mindste Deel ere Naturhistorikere, har holdet mig tilbage fra at levere det Offentlige igjennem Selskabets Skrifter, der ellers maatte bleven mig den letteste Vej.

Iblandt disse mine henliggende skrevne Optegnelser findes og en fuldstændig Beskrivelse over alle Grönlændernes Fange-Redskaber, saavel til Sælhunde- som Landdyr-, Fugle- og Fiskefangsten, den jeg flere gange har havt for Öjne, og bleven til Sinds at levere paa en eller anden Maade i Trykken, at mit Arbeide ikke skulde være omsonst, men atter igjen henlagt som anseet mindre vigtig at komme frem med; men jo længere jeg har taget det i Betænkning, desmere er det kommet mig for, som det dog kunde have sin Nytte at vorde bekjendt med Natur-Menneskets store Sindrigheid i at udfinde de gjenneste Midler til deres Nödtörfrigheders Afhjelpning, hvorpaa Grönlændernes Fange-Redskabers ret mekaniske Indretning unægtelig afgive et stort Beviis, og hvorom jeg har kunnet forskaffe mig sikkrere Kundskab end enhver anden, formedelst min större Indsigt i Landets Sprog, og fordi jeg tillige havde vant mig til at falre i deres Kajakker, og kunde saaledes være med dem paa al slags Fangst, og der beskue, ja selv erfare, det hensigtsfulde med hvert enkelt Strykkes Indretning.

Jeg udbeder mig da Selskabets Tilladelse i Dag at komme frem med noget deraf, da jeg, for ikke at kiede alt for længe med en saa tör Afhandling, vil for denne Gang indskrænke mig

til Efterretningen om Grönlandernes Fange-Redskaber ved Sælhundefangsten, som den vigtigste og sindrigste; især og levere dette først, fordi jeg i Naturhistorie-Selskabets Skrifters 1ste Bind, ved min udførlige Beskrivelse over de Grönlandske Sæl-Arter, har meldet endeel om deres Fangst og paaberaabt mig disse Fange-Redskaber, hvilket heraf kunde faae større Lys; Skulde da Selskabet vilde have det, kan i en anden Afhandling det övrige følge angaaende deres Redskaber ved Landdyr- og Fugle-Fangst, saavel som deres Fiskeredskaber.

Sælhundefangsten er Grönlandernes fornemmeste Næringsvej; uden den kunde de ikke bestaae, og ved den have de, saa at sige, alt. Herpaa digtes og tragtes fra Barnsbeen, og hvo som ej kommer til nogen Færdighed heri, kan ej kaldes en ægte Grönländer, ej findes skikket til at vorde det almindelige nyttig, men snarere maae falde andre til Byrde, og kan ej vente at blive meget agtet af sine Landsmænd; den derimod, som naaer nogen Færdighed heri, har tillige faaet Ret til den Titel: *En god Forhverver* (Piniarte v. Angursorsoak); mærkværdigt er det og, at i Landets Sprog en Mands-Person heder: *Angut*, der egentlig betyder: *et Middel til at fange Sælhunde*, ret som han egentlig var skabt dertil, hvilket tilkjendegiver, at man fra Begyndelsen har anseet dette at være det vigtigste at kunne, og hvortil hörde ret mandig Skarpsindighed og mandig Styrke, thi virkelig hörer og til al anden Slags Fangst ej nær saa megen Indsigt og Snildhed, som til Sælhundefangsten, hvor man har at bestille med et meget vaersomt og snedigt Dyr, og, bliver man den overlegen, da kan man først i Grönland forsørge sig og sine, give endeel fra sig

til Handelen; omtuske det overflödige för andre nödvendige eller dog yndede Sager, og da er man agtet og æret iblant sine Landsmænd. Derfor endog en Udländing, som kan bringe det saavidt at fange en Sælhund, bliver höjt anseet i Grönländernes Öjne, og jeg, som kunde fahre med dem paa denne Fangst, kan endnu efter saa lang tids Forlob höre mig erindret med Agtelse af dem.

Hvo vil da tvivle paa, at jo Grönländerne have herpaa anvendt al muelig Flid, at faae ret passende Redskaber, og samme forbedrede, til denne Fangst; dette vil og erfares af det efterfølgende, hvor disse Redskaber skulle blive beskrevne saa nøje, som mueligt. Og saamange, som i Landet selv ere i stand til at følge dem paa Søen, som jeg var, maae og afmærke dem en stor Behændighed i at bruge disse Redskaber, og at rette en og anden Fejl paa dem, hvilket alt maae opvække desstörre Forundring, da det samme Folkes Dorskhed i andre Tilfælde saa beklageligen maae erfares.

Ikke at regne en Grönlanders Kajak, det er, en liden Skindbaad, hvori een eenlig Mandsperson roer ud paa sin Fangst, der altsaa og hörer som et Hoved-Middel ved Sælfangsten, uden hvilken den i de fleste Tilfælde ej kan gaae for sig, men jeg her kan forbigaae og lade det beroe ved *Crantz*s temmelig gode Beskrivelse og Afbildning i hans *Historie von Grönland* pag. 199. Tab. VII, saa, naar en Fanger har sine Sager i fuldkommen Stand, ere hans Fange-Redskaber egentlig 3de Slags, nemlig: *A. De egentlige Pile* med Tilbehör. *B. Lentzerne* og *C.*

Buxere-Töiet. Alle Redskaber til Dyrenes Fangst, saavel paa Landet, som Søen — hvortil og kunne regnes Bössen og Flentse-Kniven — kaldes paa Grönlandsk med det almindelige Navn: *Sekko* 3: *et Gevæhr* *), men *Söepilene* for sig selv **) kalde de under eet: *Säkotit* 3: *de Redskaber man har for ved sig*, fordi de for største Delen ligge forved Kajak-Roeren eller Fangeren, naar han sidder i sin Baad.

A. De egentlige Pile med Tilbehör.

Disse ere igjen 2de Slags, nemlig: I. *Harpuun-Pilen* og II. *Kaste-Pilen*.

I. Harpuun-Pilen.

Harpuun-Pilen bestaaer af forskjellige Dele; Hoveddelene ere 4: a. *Harpuun-Stokken*. b. *Harpuunen* selv: c. *Liinen* eller *Kobbe-Remmen* og: d. *Blæren*. Denne Piil med sine Dele har *Crantz* for saavidt got nok beskrevet l. c. pag. 194 og smukt af tegnet Tab. V. i de 2 første Figurer, men han har tegnet alle Stifter og Remmer paa forkeert Side, og bekjender selv, at han ikke fuldkommen har kunnet beskrive den, da den dog, siger han, fortjende megen opmærksomhed; han har ogsaa kun beskrevet eet Slags *Harpuun-Stokke*, skjönt der gives flere, jeg vil da her söge at opfylde Resten.

a, *Harpuun-Stokken* kan være af 3 Slags Skikkelse, og har derefter 3de forskjellige Navne, som ere: a. *Erneinek* (Fig. 1)

*) Dette Navn er ellers eget for en af Harpuun-Stokkene, som det følgende vil vise.

**) Hvortil ogsaa hörer *Söefugle-Pilen* kaldet *Nugie*.

β. *Unak* (Fig. 2) og γ. *Sekko* (Fig. 3), hvilke maae beskrives hver for sig.

α. *Erneinekken*, som det første og fuldkomneste Slags *Harpuunstok*, er sammensat af 8 Stykker:

1) *Stangen* (Stokken el. Skaftet) som sees Fig. 1. Lit. a., giøres af et vist Slags Drivetræ *) kaldet *Pingek*, og er *röd haard* og *skier Fyrr* eller *Lærketræ*; thi det maae være stærkt at kunne holde noget ud ved saa stærkt et Stød, denne Stang faaer ved at drives mod Sælhunden, men af samme Aarsag skiært, at det ej skal brydes ved Knasterne; det behöves ej heller saa let som til Kastepilen, da Harpuun-Pilen ej kastes saa langt, som den; og af alle ved Strandkanten opdrivende slags Træ, er *Pingek* dertil tjenligst, saa at de meget viseligen have valgt samme til dette Brug. Et saadant Stykke Træ, för det endnu er samlet med sine övrige Dele eller ret forarbejdet til hvad det skal være, kaldes *Erneineksak* α: *et Erneinek-Stykke*, fordi det udgjör den störste Deel af denne Piils Tilbehör. Dets Störrelse er forskjellig, thi nogle have det længere og större end andre, alt efter Personens Styrke og Vane, dog er det almindeligst i Længde 2 Al. 9 Tom., og Bredden i Forhold derefter, i nederste Ende bredest 2 Tom., men paa de andre

*) Thi det maae mærkes, at i Grönland intet Træ voxer, som kunde afgive Nytnings-Æmne, men alt saadant maae söges i Drivebrändet eller de Stykker Træ, der komme drivende under Landet med Driv-Isen fra andre Kyster (jevnf. min Afhandling om Drivisen i nye Saml. af Sælsk. Skr. 3. D. p. 65. og 84)

Steder, hvor det er næsten jevntykt, vel i Tom. Det er overalt trindt, uden i övärste Ende, hvor det til de 2de Sider, for Kaste-Træets Skyld, er lidet fladt, og i nederste Ende, hvor det, for at jevne sig efter Holkens Omkreds, er udbredt til Siderne.

2. *Holken*, som sees fastsat paa Skaftet Fig. 1. Lit. *b*. men særskilt, og udvendige Side opvendt Lit. *bb*., men indvendige Side Lit. *bbb*., er en stor Been-Ring paa nederste Ende af Skaftet. Den kaldes *Katek*, og maae gjøres af meget fast Been, thi, saasom *Endebenet* (hvorom skal tales næst herefter) maae heri idelig have sin bevægelige Gang, vilde den ellers snart oplides, derfor bruger man hertil helst Tanden af en Cachelot (*Physeter Macrocephalus*) der er saa haard, at den neppe kan bearbejdes; naar denne overskjæres paa tvers, seer man den at have en graaagtig Marv, der falder lidt i det blaa, da ellers det yderste er hvidt som Elfenbeen, saa at den ej allene formedelst sin megen Haardhed er særdeles tjenlig til dette Brug, men lader og smukt paa Skaftet formedelst sin skinnende hvide Farve; Men, da Cachelotten fanges sjelden af Grönlænderne, og dens Tænder desaarsag blive rare, maae man af Trang behjælpe sig med andet haardt Hvalfiskebeen, undertiden og af Reenshorn (*Cervus Tarandus*), men da kun af det, som sidder nærmest ved Hovedskallen, da endog endeel af Hovedskallen eller Roden maae følge med for Fastheds Skyld. Af Dannelsen er denne Holk rund, lidt aflang til Siderne (see Lit. *b*), for Enden er den flad og heel, men midt i er en liden rund Indhuling, hvori Endebenets Tap faaer sin bevægelige Gang, og ved Si-

derne af samme er endnu 2de meget smaa Indfuringer, hvori Endebenets Kanter anpasses, naar man med Tappen vil træffe accurat i Midterhulingen, som ellers vilde blive vanskeligt, da Endebenet bliver meget fast og trangt tilbunden, saa at ikke enhver er skikket til at fastsætte det; det sees da, at *Holkens* er ikke huul ganske igjennem, men har kun lave Indhulinger el. Grøfter til Endebenets Gænger (Lit. *bb*). Bageste Ende, der vender mod Skaftet, har enten en firkantet eller rund dyb Indhuling, ved hvilken Ringen sættes fast paa Skaftet, da dettes Ende tilsnittes derefter, saa at det net op kan passe i *Holkens* Indhuling ganske trangt; thi den bliver ej tilnaglet, da Træet, som idelig er vaadt, bliver ved at holde den Tykkelse, det har havt, og ventelig mere og mere udbolner, alt som det bliver vandtrukken; dog lader man i *Holkens* bageste dybe Indhuling blive en kort spids Tap midt i, som indströdes i Træet, hvilken tillige tjener til Styrke, saasom den svarer lige imod den udvendige liden Midter-Grøft, saa at Benet er nu der tykkere just paa det Sted, hvor det meest slides af den idelige Bevægelse (see Lit. *bbb*). Hvad Störrelsen angaaer, da passer den lige med Træets Overflade, og er ligesaa bred som det, samt naaer $\frac{1}{2}$ Tom. op paa Skaftet. Denne *Holks* Nytte er, deels som en anden Ring at styrke Skaftet, da Træet ellers vilde flække, om ikke saadan en Ring om Enden holdt det sammen, deels og at Endebenet heri kan have sin bevægelige Gang, som ej kunde skee i blot Træ, der snart vilde svikle og opslides; og det er fornödent, at Harpuunstokken paa dette Sted maae være bevægelig, thi, var den af eet Stykke, da vilde den sidde stivt i Sælhunden, hindre ham i sit Löb, og derfor snart

af ham blive brudt eller overbidt, da saaledes Fangeren fik at gjöre en ny Stok for hver Gang med alt for stor Bekostning, men nu bliver dette forebygget, i det Harpunstokken böjer sig selv paa dette Sted; thi, naar Harpunen stödes i Sælhunden, springer Endebenet ud af Holken ved Stödet, og böjer sig mod Liinen, som derved bliver slap, og Stokken falder til Siden uden at brydes (saaledes som det forestilles Lit. *q*); det övrige skal Endebenet udrette, som nu maae betragtes.

3) *Nederste Endebeen* (see fastsat til Holken Lit. *c*. og særskilt Lit. *cc*) er et langt smalt Been neden for *Holken*, og udgjör det yderste af *Harpuun-Stokken*. Det kaldes *igimak*, og maae ogsaa gjöres af fast Been, af samme Aarsag som *Holken*, og bruger man hertil helst Hornet af Eenhiörningen (*Monodon Monoceros*), der vel ikke er fuldt saa haardt at arbejde i som Cachelot-Tanden, dog er Forskjällen kun liden, og dets hvide Farve er ligesaa smuk; Men, da disse Horn blive meget rare (især Syd paa Landet, hvor de ikke fanges, men maae have Nord fra, eller til kjöbs ved Coloniet) saa behjelper man sig i Trang af hvert Slags Hvalfiskebeen, naar det kun er brav haardt og tæt i sig. Af Dannelselse er det som en Kegel, dog noget fladt til de 2de Sider; for yderste Ende, som er spidsrund, har det et meget lidet Tversnit, för at kunne passe net i Harpunen; for bageste Ende har det mod Holken en liden rund Tap kaldet *Nioloa* $\circ$: *dets Fod*, som passer til Holkens liden Midter Gröft, der af samme Aarsag kaldes *Niolum Inna* $\circ$: *Fodens* (Tappens) *Sted*. Men, da *Endebenet* let af sig selv vilde falde ud af *Holken*, saa er det derfor samlet med Skäftet

ved et *Bindsel* (see Lit. d), som kaldes *Tessiutej* 3: *dets Strækkeliiner*, thi de stramme *Endebenet* fra begge Sider saa stærkt, at det kommer til at staae i ret Linie fra *Holken*, og holde det saa fast til samme, at den ikke uden ved stærkt Stød kan springe af (som det sees Lit. q); Disse *Strækkeliiner* gjøres af *Kobberemme*, hvilke udskjæres af Huden paa *Remme-Sælen* (*Phoca Barbata* *); Der bruges vel kun een Liine til *Bindsel*, men at see til som 2de, da den gaaer dobbelt til begge Sider (ligesom Rebene i en Tridse eller Blok paa Skibs-Vanterne), man borer nemlig 3de Huller paa Skaftet i en Trekant (et for sig selv överst og 2de paa tvers nederst ved *Holken*) ligesaa paa *Endebenet* 2de efter Længden, den ene Ende af *Bindselet* stikkes i Skaftets överste Hul, og knyttes en Knude, at det ej kan gaae tilbage, derfra gaaer det ned igjennem det överste Hul paa *Endebenet*, og paa den anden Side op igjennem et af de nederste Huller paa Skaftet, derfra ned igjennem det nederste Hul paa *Endebenet*, og endelig op i det andet af Skaftets nederste Huller, hvor det strammes overmaade stærkt, knyttes for Enden og afsnittes — Jeg maae her anmærke, at Grönländerne vide meget behændig at slaae Knude paa Enden af en Rem, ved at skjære en liden Aabning i den og deri stikke Enden, hvorved den kommer tvert for Hullet, hvor den er bestemt til at skulle standse, og bliver for stor til at gaae igjennem. Efter de almindeligste at regne er *Störrelsen* af dette *Endebeen* 7 Tom. lang og 1 Tom. bred ved *Holken*, men bliver siden smalere og smalere mod Spidsen, hvor det er neppe $\frac{1}{2}$ Tom. Dette *Endebeen* gör den

*) See Naturhistorie-Selskabets Skrifter 1ste Bind 2det Hæfte p. 150. 151.

Tjeneste, at *Harpunen* herpaa stikkes med sin hule Ende, uden at bindes fast dertil, saa at Benet af sig selv kan skubbes ud, naar Linen bliver slap, og herved bliver *Harpunestokken* mere reddet fra Sælhundens Bid; thi det var ikke nok, at den ved Bevægelsen i *Holken* blev böjet til Siderne, men den maatte ogsaa blive ganske fri fra *Harpunen*, efterat dens Forretning er tilendebragt (som var kun at støde *Harpunen* i Sælen) og denne Frigjørelse skeer ved det nu beskrevne *Endeben*.

4) *Fjærene* (see fastsatte til Skaftet Lit. e, og en særskilt Lit ee) ere tvende flade, tynde og brede Been-Plader, een paa hver Side af Skaftets yderste Ende; De kaldes *Sullúrsæt* 3: *Fjæreligninger*, thi i Skikkelse ligne de meest en Fjær, da nederste Ende er smal som Fjærstilke, de ere og meget tynde, og blive op ad bredere og bredere, indtil de igjen mod Enden afspiddes, alt som en Fjær; paa överste Ende snitte nogle en liden Runding, andre en Klöft, andre slet intet *). Saadanne *Erneinek-Fjære* gjøres helst af det Been, som ej er for aabent i sig, hvortil da er tjenligst og meest sögt Cachelottens, som er hvidt, fast og tæt i sig; der gives og andre Slags Hvale, hvis Been ej heller er saa slet til dette Arbejde, og man bruger helst Kjæbebenet, Lallebenene, eller andre af saadan Störrelse; thi hertil behöves ikke smaa Strykker, naar det slette bliver frasavet; de forenes med Skaftet, i det man ind-

*) Crantz siger l. c. at de ligne en Væverskytte, og har for saavidt ret, som og kan sees af Figuren, dog er Ligningen med en Fjær, som Grönländerne have taget Anledning af til Navnet, ej heller ueffen.

skjærer Træet i överste Ende paa hver Side passende efter Fjærens nederste spidse Ende (see Lit. r), hvori den lægges, saa at den passer i lige Linie med Træets Yderflade; siden nagler man dem fast ved 2de Been- eller Træ-Nagler, der gaae tvært igjennem Træet og Beenfjærene. Oventil ere de adskilte og staae videre fra hinanden, end neden til; undertiden binder man dem og sammen i överste Ende omkring den liden Runding eller Klöft med en Smule Hvalbarde, at de herved kunne blive hængende og ej synke, ifald en af dem slap lös fra Naglerne. Af Störrelse er hver Fjar 11 Tom. lang, hvoraf de 5 Tom. gaae ned paa Skafter, og 2 Tom. bred paa det Bredeste; oventil staae de $1\frac{1}{2}$ Tom. fra hinanden, men neden til kun 1 Tom., som er Skaftets Tykkelse. Disse *Erneinek-Fjære* have og deres Nytte, da de hindre *Kastetræet* (hvorom siden skal meldes) fra at svigte, som her imellem anpasses med sin Ende-Krog paa det *överste Endebeen*, og vilde snart glide af, men disse 2de Side-Fjære holde det fast, trængende sammen om det fra begge Sider; thi det har sig ikke med dette Slags Pile, som med de smaa *Kastepile* (hvorom herefter), paa hvilke man anpasser ej *Kastetræet*, inden man vil slaae efter noget Dyr, men paa *Harpun-Pilen* maa *Kastetræet* immer sidde fast, da her er Fare paa färde, og man behöver den venstre Haand til Aaren allene, og desuden Pilen er svar og vilde tabes fra *Kastetræet*, om det sad löst; de have derved nok en Nytte at skaffe Pilen en ligere Fahrt, end ellers vilde skee.

5) Midt imellem disse Fjære sidder i Skaftets Ende det *överste Ende-Been* (see Lit. f) som kaldes *Kakkogekra* 3: *Noget at*

gnave i, fordi *Kastetræets* Krog deri saa idelig gnaver og vriker. Det gjøres enten af Reenshorn, Sælhundetand, Tand af *Hvidfisk* (*Delphinus albicans*) eller et andet Strykke Been; og er et lidet, trindt, i Enden indhulet, Been, som er inddrevet i Skaftets Ende, tjenende dertil, at *Kastetræets* Endekrog eller Hage kan heri have sin bevægelige Gang.

6) *Kastetræet* (see Lit. g) kaldet *Norsak*, er ongefær 22 Tom. langt, nederste Ende 3 Tom. bred, men överste Ende 1 Tom. *)), da det der skal gaae ind imellem *Fjærene*; dette er et tyndt Bret, rundt og smalest i överste Ende, jevnt og bredest i nederste Ende, saa at det bliver op ad smalere og smalere, og bruges til at kaste Pilen fra sig med; thi uden det kan ingen kaste med Pilen til nogen Nytte, men, naar dette *Kastetræ* er sat behörig fast paa *Harpunnstokken*, og man griber om sammes Kant med Haanden, holder *Stokken* over höjre Skulder, uden at röre ved *Stokken* selv, giver saa et Stöd forud, saa slipper den fra *Kastetræet*, som man beholder i sin Haand, og har faaet sin Fahrt frem ad til sit Maal. Dette *Kastetræ* er ej krumt, som ellers til andre Pile, men ret ud, og gjøres af förommeldte Træ *Pingek*, men i Mangel af samme bruges og andet haardt Træ, f. ex. Bög, Eeg &c. fra Colonierne, og har atter sine Dele, nemlig: a) *Kiglinga* c: *dets Ende*, som er en liden Hage i dets överste Ende, af Been eller Horn, som gjøres langt, smalt og krumt, stikkes ned i en paa *Kastetræet*

*) Crantz l. c. vender her op og ned, da han gör överste Ende til den bredeste og nederste til den smaleste, hvilket maaskee er en Tryk- eller Skriv-fejl.

indskaaren Sprække, og tilnagles fra begge Sider; samme har sin bevægelige Gang i Skaftets *överste Endebeen* (No. 5) og stöder egentlig Pilen frem (see Lit. *h*). β) *Illulinera* $\circ$: *dets Udhuling*, en huul Rende langs ad inderste Side, dannet efer Skaftets Rundhed, at det kan passe ner til samme (see imellem *h* og *k*). γ) Paa højre Side af Brettet mod nederste Ende er *dets Putoa* $\circ$: *dets Hul*, som man stikker Pegefingeren i; andre have kun en rund Indhuling i Kanten; og paa den venstre Kant er og δ) en ligedan Indhuling i Kanten, *Kudlum Inna* $\circ$: *Tommelfingerens Sted* (see Lit. *ii*). ϵ) *Kingera* er den allernederste Kant, som undertiden er beslaaet med et Stykke tyndt Been eller Horn, tilnaglet med smaa Hornstifter, som hindrer, at det ej saasnart gaer i stykker (see Lit. *k*); De velhavende beslaae og deres *Kastetræ* rundt om Randen med saadant Been, der gjør det baade stærkere og smukkere. ζ) Nogle have og paa en af Siderne en liden flad Beenstift (see Lit. *l*), som gaer trangt ind paa Siden af Skaftet, og gjør, at det sidder fastere; desuden η) har dette *Kastetræ* noget fra Enden et liden Hul (see Lit. *m*), som gaer meget trangt paa en liden Beenstift i Skaftet, paa hvilken det træffer, naar det anpasses med sin Hage i Skaftets *överste Endebeen*, og siden böjes ned mod Skaftet, da det trykkes saa trangt paa sin Stift, at man ej skulde synes, at det var rjenligt, men hinderligt i at give Harpuunstokken Fahrt, og dog giver just dette Harpuunstokken sin største Fahrt, i det den med Heflighed maae stødes fra *Kastetræet*.

7) *Hæftenaglerne*, som ere tvende:

a) *Kastetræets Hæftenagle*, er den nys omtalte liden Been-Stift (Lit. n), som sidder paa Skaftets øverste Side, ongefær 19 Tommer fra For-Enden, og kaldes *Audlarukota* ∴ *det hvorved man bortfører Pilen fra sig*.

β) *Liinens Hæftenagle*, en anden Been-Stift paa Skaftet (Lit. o), der kaldes *Tellibia* ∴ *det Sted hvor Remmen lægges an paa Skaftet*, fordi herpaa sættes en liden *Been-Ring* i Kobberremmen (see Fig. 5 Lit. c), der skal forene Rem, Blære og Harpuun med Skaftet; hvorfor og denne Stift er lidt skaks opad, at Ringen ej saa let skal springe af; den har sit Sted paa venstre Side af Skaftet tæt neden for *Kastetræet*.

γ) Endelig er endnu ved denne *Harpuunstok* at anmærke 2de korte Remmer med en Beenknop i Enderne, hvilke man kan kalde *Hængerremmerne* (see Lit. pp), de kaldes af Grönländerne *Kallibia* ∴ *dens Slæbe-Middel*, fordi man med dem hænger *Harpuunstokken* ved Siden af Kajakken, i det man stikker deres Been-Knopper ind under Kajakkens Tverremmer; de bruges kun om Vinteren, paa det at *Harpuunstokken* kan hængende ned i Vandet hindres fra at blive overtrukken med Iis, da den ellers vilde blive ubrugelig, men, naar man seer en Sælhund, tager man den igjen op paa sit rette Sted; Disse korte *Remmer* have deres Sæde paa Stokkens venstre Side, den ene for til lige ud for en af Kajakkens forreste Tverremmer, og den anden bag til, lige ud for en af de bageste Tverremmer; de ere gjorte fast i Skaftet ved det, at Enden er instukket i et

boret Hul, og gjennemgælet med en liden Beenstift, ligesaa den anden Ende i Been-Knoppen, eller og Remmen gaacr ganske igjennem med en Knude for Enden.

Dette første Slags *Harpunnstok* er meest brugelig, især i Friderichshaabs Handelsdistrict og videre fort indtil Disco-Bugt, dog maae de af Trang behjælpe sig med det andet slags *Harpunnstok* (som jeg næst herefter vil tale om), især af Mangel paa de omtalte *Beenfjære*, der behöves til överste Ende af Skaftet, hvortil udfordres et godt stykke Been, som undertiden er vanskeligt nok at bekomme; i slig Tilfælde have dog nogle funder paa at betjene sig af haardt Bögetræ, naar samme er at bekomme ved Colonierne (thi blant Landets Drivebrände træffes det ej).

β) *Unakken*, som det 2det slags *Harpunnstok*; er meget större og svarere, end det første, men har ellers meget tilfælles med samme. Paa begge ere *Holken*, *Endebenet neden til*, *Lii-nens Hæstnagle*, og *Hængeremmerne* eens, hvilke jeg derfor vil forbigaae; derimod fattes *Unakken* følgende Poster: *överste Endebeen*, *Beenfjærene*, og for det meeste ogsaa *Kastetræet*, da man i dets Sted bruger et *Been-Haandgreb*; dog bruges undertiden ogsaa et forskjælligt slags *Kastetræ*, og da er *Haandgrebet* borte. Saaledes blive som forskjællige Dele paa *Unakken* at betragte: *Skaftet*; *Haandgrebet*, eller i dets Sted *Kastetræet* med sine Stifter. Men jeg maae her i forvejen mærke, at de Bogstaver i Figurerne, som ej under dennes Beskrivning findes anførte, maae söges forklarede i Beskrivningen over 1ste Slags *Harpunnstok*.

1) *Skaftet* (Fig. 2 Lit. a) er meget længere, end paa *Erneinek-*
ken; det gjelder paa, hvorlangt Fangeren selv kan mægte at
 bruge det eller synes for godt at have det, derfor ere de ikke
 alle af lige Længde, men den almindeligste er $3\frac{1}{4}$ Al.; Tyk-
 kelsen er da ved *Holken* 2 Tom., derfra indtil *Haandgrebet* er
 det omgefar 1 Tom. tykt, men ved *Haandgrebet* er det fuldt
 saa tykt som ved *Holken*, og siden tager det mod överste En-
 de mere og mere af, saa at det yderst ude er neppe $\frac{1}{2}$ Tom.;
 det gjöres af samme slags Træ, som *Erneinekstokken*, og er
 ikke lige trindt allevegne, men især ved *Holken* og *Haandgre-*
bet noget fladt til Siderne. Paa överste Ende af Skaftet er an-
 passer en smuk hvid *Beenring*, der er heel for Enden (see
 Lit. e) og for Enden af samme atter indboret en rund *Beenklode*
 (Lit. f) der alt kaldes under eet *Erroruta*.

2) *Haandgrebet* bestaaer af 2de *Beennagler*: a) den ene paa höjre
 Side af Skaftet (Lit. g), som er flad til Siderne, bred og krum
 forud, at den kan holde imod Fingeren, som derpaa anpasses,
 og kaldes *Tikaguta* 3: *Pegefingergrebet*, fordi denne Finger
 just griber derover i forreste Krumming, og Langfingeren med
 de övrige anpasses bag til; β) den 2den Nagle er paa venstre
 Side (Lit. h) skjöns bag for den förstomnævnte, er mindre og
 kaldes *Kudlokuta* 3: *Tommelfingergrebet*, fordi denne har her
 sit Greb omkring. Begge Nagler gjöres af ethvert slags Been,
 dog helst det hvide og faste, og stödes ind i Træet med En-
 den i et boret Hul, og siden gjennemnagles. Deres Nytte
 er, at ved dem kunne give Harpuunstokken Fahrt (der gemeen-
 ligst ingen *Kastetræ* har) thi, naar man griber om det överste

Been, sættende samme imellem Pegefingøren og de andre Fingre, tilligemed Tommelfingøren om det nederste Been, saa faaer man derved mere Kraft at kaste Stokken ud fra sig.

Denne er *Unakkens* almindelige og egentligste Skikkelse, og jeg skulde ej have mere at tale om den, dersom ikke nogle Grönlændere havde fundet paa at gjøre en Forandring ved den, hvorved den blev deels en *Erneinek*, og deels forblev en *Unák*, nemlig: da de ikke havde Raad til at faae *Erneinekfjærene* (pag. 137. n. 4) ej heller Kræfter nok til at bruge *Unákken* med *Haandgreb* (pag. 143. n. 2), thi der hörer Styrke til, naar den paa en behörig Frastand skal bortstödes, saa fandt de paa at anpasse paa dens Side:

- 3) *Et Kastetræ*, for at komme sig selv til Hjelp, og gjøre Kastet deslettere, og da reent borttog *Haandgrebet*. Det er denne Forandring jeg har villet vise med den mellemste Aftegning i Fig. 2, da *Kastetræet* sees derved (lit. K). Det er forskjælligt fra *Erneinekkens Kastetræ* (p. 139. n. 6) derved, at det har ingen *Hage* i överste Ende, men i dets Sted et aflangt Hul indringet med Been-Beslag, temmelig rummeligt, og ej langt fra överste Ende (see lit. i); Samme Hul svarer til en liden *Been-Stift* paa Skaftet (see lit. l) der er krum hen mod överste Ende, og hvorpaa *Kastetræet*, dog löselig, hænger som paa en Krog, derimod passer *Kastetræets* det Hul nedentil (Lit. m) netop til den nederste *Beenstift* (Lit. n), paa hvilken det trangt indtrykkes, og har man da samme Nytte af dette Slags *Harpuunstok*, som af det förstbeskrevne Slags, hvilket er kostbare formedelst de brede Beenfjære i Enden.

Dette Slags *Harpuunstok* bruges meest af Sydlændingerne, der kan regnes fra Friderichshaabs Handels-Districts sydlige Ende og videre hen mod *Staten-Huk*; thi disse ere gemeenlig store og stærke imod de Nordligere, og have desuden meest Mangel paa Hvalfiskebeen, det de maae have fra de Nordligste Egne, men derimod bedre Forraad paa Træe.

De 2de nu beskrevne *Harpuun-Stokke* bruges paa den aabne Søe, og have Sted iblant de saa kaldte *Sákotit*, som altid medføres paa Kajakken, naar Grønlanderne drage paa Fangst (see pag. 131); derimod kunne de ej nytte samme, naar og hvor der er Iislag, i hvilket Tilfælde de have:

γ. et tredie Slags *Harpuun-Stok*, kaldet *Sekko* β: *et Gevær* eller *noget at væрге sig med*. Den kommer i noget overeens med de forrige, især med *Unakken* (p. 142 β), men er forskjellig i andet; Jeg vil derfor kun give en Aftegning paa den i Fig. 3 med en kort hosføjet Forklaring, som vil blive nok til at kjende den, da derved ej meget er at mærke:

Lit. a. er *Skaftet*, der bruges af ulige Længde, nu længere end *Unakken*, nu kortere.

b. Er et *Pilejern*, i den ene Ende indstødt, hvorpaa Harpunen skal anpasses.

c. Er en *Beenring* om Skaftets Ende, at det ej skulde flækkes ved *Pilejernets* Indstødelse.

d. Er et *Hugge-Jern* i den anden Ende at hugge Hul paa Isen med.

Lit. e. Er det Sted, hvor der er bunden til Skaftet.

f. Er en overmaade lang Stok, som man bruger, naar man er 2de i følge, da den ene seer til i et Hul paa Isen, for at give den anden Tegn, som staaer holdende Stokken i et andet Hul paa Isen, og skal paa en vis Tid støde i Sælhunden paa dybt Vande.

g. Er et *Endestykke* af Reenshorn, hvorpaa Harpunen anpasses; dette er ej bevægelig, men indstukken og fastnaglet til Skaftet.

h. Er atter en *Ring* for at hindre Flækning.

i) Er en *Knap* paa Enden til Zirath, naar man har *Huggejernet* paa et forskjællig Skaft.

Dette 3die slags *Harpuunstok* bruges da allene paa Iis, og nytter aldeles ikke paa aaben Søe; med dette Slags fanger man meest i Disco-Bugt, hvor det Vinteren igiennem er belagt med Iis, men syd paa Landet er dette ikke meget i Brug, da Isen sjelden bliver bestandig liggende, og den Iis, der falder meest af, er Driv-Iis; kun i nogle faa Fjorde, hvor ingen Söegang er, der kan brække Iisen, maae man nu og da betjene sig af den.

Efterat have beskrevet *Harpuunstokken*, som var 3de Slags, kommer jeg nu til

b) *Harpunen* selv, der kaldes *Tühak*, og er just den Deel, hvormed Sælhunden skal saares, og dödes. Den bestaaer af 2de

Hoveddele, 1) *Benet med sine Modhager*, og 2) *Fernet eller det skarpe*. Begge Dele udgjøre paa de fleste i Længden 5 à 6 Tom. Jeg har forestillet dem i Fig. 4, hvor

Lit. a. viser, saavidt det blanke sees, *Benet*, som egentligst fører Navnet *Tåkkak*; det gjøres helst af Eenbjørnings-Horn, som er fast og hvidt; men i Mangel af samme bruges Reenshorn, og endelig hvert slags Hvalfiskebeen, naar ej andet haves, thi dette sidste er det sletteste og bröstfældigste til at kunne tage imod saa stærkt et Stöd, som just dette Been maae tage imod. Dette er gjerne trindt, smallest i Forenden og bredest i Bagenden, men, naar man ej har Been eller Horn nok, hjælper man sig med et fladere og tyndere Strykke.

b. Ere *Modhager*, indsnittede i *Benet*, som skulle holde i Sælhunden, at *Harpunen* ei slipper af; Disse ere snart 1, snart 2, sjelden 3 i Tallet.

c. Er en rund *Indhuling*, i bageste Ende indgravet, som passer net til det yderste af *Harpuunstøkkens Endebeen* (p. 135. n. 3).

d. Er en *Huk* paa sammes venstre Side, (nemlig i den Stilling, da *Harpunen* er fastsat), som skal gaae noget op paa Siden af bemeldte *Endebeen*, og tjener til, at man der i Enden kan i et Hul gjennemstikke en liden kort Rem med et Öje i Enden, hvori man kan stikke en Finger, og da desbequemmere trække *Harpunen* ud af Sælhunden igjen; ellers kan den og tjene som en *Modhage*. Begge bageste udstaaende Ender paa *Harpunen* kaldes *Pamirsæk* 3: *svantzartede Hukke*.

Lit. e. Ere 2 smaa Huller, hvilke paa det flade slags *Harpuuner* gaae ganske igjennem, men paa de förere række allene paa den ene Side, og löbe sammen i een Aabning; igjennem dem stikkes *Remmens* Ende, og der föjer *Harpunen* baade til *Stokken* og *Blæren*.

f. Er *Jernet* eller det skarpe, som kaldes *Ullunga*, naar det er fastsat, eller *Ulluksak*, för det bliver fastsat.

g. Er et andet lidet slags *Harpun*, som bruges allene til det sidste slags *Harpunstokke*, *Sekko* (pag. 145. *v*), da det förste og större Slags bruges til *Erneinekken* (p. 132. *a*), og *Unakken* (p. 142. *ß*). Dette lille Slags *Harpun* har slet ingen Modhage, og behöver dem ikke heller, da den kommer til at sidde paa et smalt Jern (see Fig. 3 Lit. *b*) saa at dets Bag-Énder selv kunne tjene som Modhager, og desuden Sælen ej faaer længe Tid at raade sig selv, men strax optrækkes paa Isen.

Harpunens Nytte sluttes let af Beskrivningen. Den sættes paa Enden af *Stokkens* nederste *Been*, (see Fig. 1. 2. Lit. *e* og Fig. 3 Lit. *g*) og, naar man stöder *Stokken* fra sig, stöder man tilige *Harpunen* i Sælhunden, som er det man leder efter, for at faae den dræbt. *Jernet* aabner Vejen for det paafölgende *Been*, og, naar Huden er gjennemstukken, fölger let det andet efter igjennem det blöde og glatte Spæk, men det er ej saa let at komme tilbage igjen formedelst *Modhagerne*, der stöde imod Skindet, og blive saaledes siddende; da nu *Harpunen* er forenet til *Blæren* ved en *Rem*, saa har man Sælhunden fangen, dersom han

ikke formaer at trække *Blæren* med sig under Vandet, som de største undertiden gjøre, naar *Blæren* er liden, og derved gaae forlorne, eller og *Remmen* brister tvert over, da man mister sit Bytte og tillige sin *Harpun*.

c) *Liinen* eller *Kobberemmen* kommer jeg nu til, som det 3die væsentlige Stykke ved *Harpun-Pilen* (jevnf. p. 131). Den kaldes *Allek*, og kan være omtrent 20 Al. i Længde (kortere maae den ej være, paa det man kan have Tid at faae *Blæren* af *Kajakken*, medens *Liinen* udrulles af *Sælhunden* under dens Flugt) Man faaer disse *Remmer* ikke af hvert slags *Sælskind*, men kun af et Slags kaldet *Urksuk* 3: *Remmesælen*, som har en meget tyk Hud, og hvorledes det tilskjæres og videre forarbejdes, har jeg ommeldt ved denne *Sæls* Beskrivelse i *Naturhistorie-Sælskabets Skrifter*s 1ste Bind 2det Hefte p. 151; Her vil jeg allene anmærke, at *Remmen* maae være tilpas tyk, stærk og smidig, thi, naar *Remmen* var for haard og stiv, kunde den ej vel ligge oprullet, og vilde blive indsnæret i hinanden, og er den tynd eller brydes i Bugningen, saa vil den snart briste tvert over ved de stærke Ryk, *Sælen* gjør for at blive *Harpunen* qvit; derfor tager man hertil de bedste og nyeste *Kobberemme*, ongefær $\frac{3}{2}$ Tom. brede, men ej nær saa tykke. Til *Fiske-Snører* derimod og til andet almindelig Brug behöves de ej nær saa brede. Den har igjen sine smaae Tilsatzer, og paa det alt findes en *Af-tegning* i Fig. 5. hvor

Lit. a. er *Remmen* selv, som ligger oprullet.

b. er forreste Ende, som har en *Lykke* eller *Öje*, hvilket jeg her i Figuren har forestillet, endskjønt det ikke har Sted, førend

man har sat *Remmen* fast paa *Harpunbeenet*, da man stikker *Remmens Ende* igjennem *Benets Huller* (p. 148. e), ind igjennem det ene og tilbage igjennem det andet, og da først syer man *Enden* fast til den övrige *Rem*, saa at der bliver et *Öje*, der holder *Harpunen* fast sammenhængende med *Remmen*.

Lit. c. er et lidet *Been-Öje* omtrent 1 Al. 3 qv. og 2 Tom. fra *Enden*, hvor det igjennem 6 à 7 smaa *Huller* er syet fast paa *Remmen*, at, naar *Harpunen* er sat paa *Enden* af *Stokken*, og *Remmen* er udstrakt, dette *Been-Öje* da kan passe lige over den lille *Been-Nagle* paa *Skaftet* (p. 141. n. 7, ß), paa hvilken det stikkes for at samle *Harpunen* med *Skaftet* (egentlig sættes dette *Öje* først paa, og siden *Harpunen* paa *Stokkens* Ende ganske stramt, saa at alting er stivt og trangt) derfor kaldes dette *Been-Öje*: *Savikbia* 3: dens *Skærpested* eller *det Middel* hvorved det skarpe sættes for; thi förend dette er sat paa, kaster man kun for lyst med den löse *Stok*, for at öve sig i at slaae, men naar dette sættes paa, saa kommer skarpt for, og det bliver da til *Alvor*, da man siden ei kaster uden efter noget levende.

d. Er den bageste *Ende*, som ligger underst, naar *Remmen* er oprullet; den bestaaer af et aflangt smalt *Been*, igjennem hvis *Midre Remmens Ende* er stukken og igjen tilsyet med det övrige af *Remmen*, saa at her atter bliver et *Öje* saa rummeligt, at det smale *Been* kan drejes frem og tilbage. Dette *Been* stikkes igjennem et *Öje* paa en tyk kort *Rem* fra *Kobbe-Blæren* (som i det efterfølgende vil blive ommeldt) og rettes atter ud, saa at det kommer til at sidde tvært for, og gjør en *Knudes*

Tjeneste, paa det man i en Hast kan komme derfra, uden at slaae Knude for hver Gang, hvorved *Remmen* vilde blive ubrugelig i Enden og snart opgaae; derfor kaldes dette *Been*: *Senneruta* 3, et *Tverstykke* *)

Linens eller *Kobberemmens* Nytte er at samle *Harpunen* med *Skaftet*, og *Skaftet* atter med *Blæren*, saa at der er 20 à 21 Alens Mellemrum imellem *Harpunen* og *Blæren*, hvilket alt maae udrulles, förend *Sælhunden* faaer *Blæren* i Træk; det bliver ham da tungere at slæbe, ja hvis ikke denne lange *Line* var, men *Blæren* kom til at sidde umiddelbar ved *Pilen*, da blev det ikke *Fangeren* mueligt at kaste den fra sig, da *Blæren* maae være stor. Denne *Line* har sit Sted for ved *Grönländeren*, liggende oprullet paa en Forhöjning, eller saa kaldet *Kajak-Stoel* for paa *Kajakken*, og maae vel passes, at den ej er indsnæret i hinanden, da *Grönländeren* er om en Hals, dersom den standser i nogen Maade, men den maae ligge saa ordentlig som noget *Skibstov* oprullet, i hvilken *Sag* *Fangerne* ere meget forsigtige.

Til det sidste beskrevne slags *Harpunstokke*, *Sekko* kaldet (see p. 145. 7) bruger man en meget kort *Rem* uden nogen *Tilsats*, ja ikke engang *Blære*, da den er allene föjet til *Harpunen*, og siden holdes fast med *Haanden* eller gjordes om *Livet*, efterdi *Sælhunden* nok bliver fri for at trække en igjennem den hele *Iis* eller det meget lidet *Hul* paa *Isen*.

d) *Blæren* bliver nu det sidste, som er at agte ved *Harpun-Pilen*. Den kaldes *Auatak* (ventelig deriveret af *Auat* 3: uden om,

*) Saaledes kaldes og en *Raae* paa et *Skib*, fordi den sidder ligeledes paa *yers*.

fordi den gaaer med sin Rem uden om Fangerens Side, og kastes siden fra Kajakken saaledes, at den kan gaae uden om samme; thi, rører den derved, er denne let kantret). Den gjøres af et heelt Sælskind, dog kun af de mindste Slags eller og af de stores Unger *). Man tager hertil helst de Skind, som ej have formange Huller, paa det at Skindet ikke, ved at syes paa formange Steder, skulde blive desvanskeligere at holde tæt, og altsaa udueligt til at indeholde Luften; den har sin egen Tilberedning, da Skindet krænges heelt af Sælhunden, opblæses og tørres *), siden maae den igjen opblæses saa ofte den skal bruges. Den er [ikke lige ret ud, men krumböjet, for at holdes desbedre skikket til at staae imod, naar Sælen vil trække den under Vandet. Nogle have den sort med Haarremmen paasiddende, men de fleste have den hvid, da Haarremmen er borte, og saadan en sees best paa Söen, men en sort er derimod ukjendeligere. Nogle forstaae og at tilsyne en *Blære* af de allerede paa sædvanlig Maade afflaaede Skind, men disse blive ikke saa tætte. som de andre, formedelst den megen Syening ganske igjennem nedentil, da Luften sier ud igjennem Sömmen, *Kobbeblæren* har og sine Biting, som vil sees af Fig. 6. hvor]

Lit. a. viser Blærens krumme Omkreds selv, da Bugen paa Sælhunden er opvendt.

b. Er det Sted, hvor Skindet er overskaaret ved Halsen, og

*) De Sælhunde - Arter, hvis Skind hertil bruges, har jeg tilkjendegivet i min Afhandling om *Sælene* i Naturh. Sælsk. Skr. 1ste Bind.

*) Det övrige, som hörer til dens Tilberedning, findes anført i samme min Afhandling om *Sælene* l. c. 1ste Hefte p. 153. g.

- inden i sammenbundet, saa at den uden til er sammenrynket og tæt, og udgjör For-Enden.
- c. Er en bred og tyk *Rem*, der gaaer fra For-Enden af *Blæren* hen forbi Siderne af Fangeren, hvor han sidder i sin Kajak; og den rækker med yderste Ende netop til *Liinen* (p. 149. c), derfor har den i yderste Ende et Öje, hvori *Liinens bageste Ende-Been* (Fig. 5. Lit d) stikkes, og saaledes forenes *Blæren* og *Liinen* med hinanden
- d. er en meget *liden Stump Rem*, der er ombunden den *tykke Rem* just paa det Sted, hvor den naaer *Kajak-Stolens* Ende, hvorom denne *Stump* bindes löselig, for at holde *Remmen* fra Siderne og Redskabet, men den er saa löselig heftet, at den af sig selv springer lös, det mindste der trækkes paa *Remmen*.
- e. Er Tegn til *Sælhundens höjre Forlalle*, som det eneste Sted, hvor *Blæren* er sammensnöret uden til, og hvorved den krænges.
- f. Er den *venstre Forlalle* af *Sælhunden*, som nu opvendt forestiller den höjre Side; den er inden til sammenbundet, naar den ej er forsynet med *Pusterör*, men for det meeste har *Pusteröret* her sit Sted, som er et lidet *Beenrör*, der inden i *Blæren* er fastbundet, og uden til har en *Tap* eller *Prop* i sig, og kaldes *Puerbik* : et *Oplæsested* eller *Middel at forskaffe Opbläsning ved*, fordi man gjennem dette *Rör* opblæser *Blæren*, at den kan staae *Sælhunden* imod, naar han vil dukke under.
- g. Ere *Baglallerne* af *Sælhunden*, som vende bag ud paa *Kajakken* og ere inden til sammenbundne.

h. er en *liden Stroppe* fastsat i den højre Baglalle, som tjener til et Haandtag, naar man skal bære Blæren en lang Vej, saasom om Vinteren, naar man har langt over Isen til aabent Vand.

i. er deels det Sted, hvor Rumpen er afsnittet, deels andre Huller i Skindet, hvilke tilstoppes med *Traproppe*, der indvendig blive i en gjort Rand-Skure fastbundne med Blære-Skinde, som om samme bliver omvundet og tilsnæret; undertiden betjener man sig af saadant Hul til at anpasse *Pusteröret* i, og da sidder venstre Forlalle fri.

k. ere 2de *Spiler*, enten af Reenshorn, Been eller Træ, der ere samlede i bageste Ende, og adskilte i forreste (nogle have dem og adskilte i bageste Ende, hvilket holdes for farligt, da man i saa fald behøver tvende Greb til at rive *Blæren* fra Kajakken, men i første Fald kun eet); hvers For-Ende er samlet til *Blæren* ved en smal Rem, der ogsaa er fastgjort inden i *Blæren*. Disse Spiler kaldes *Paugursak* α : *en Spileligning*. De sidde under *Blæren* fortil, og skydes med Enden ind under Kajakkens bageste Tverremmer, holde saaledes *Blæren* fasthængende ved Kajakken, da den ellers under Roeningen, især i stormende Vejr, let vilde falde fra.

Blærens Nytte er, at den skal trække Sælen i Fahrten, naar man har slaaet *Harpanen* i den, derfor er den og samlet med samme ved *Kobbe-Remmen* (p. 149. c.); og ved det den er opblæst, kan Sælhunden enten ej faae den under Vandet, eller ikke holde det ret længe ud; Man faaer da Lejlighed at lentze den, naar den kommer op for at trække Luft, og *Blæren* viser

snart, hvor Sælen er at finde, thi den kommer først op af Vandet; naar da Sælen er död, har *Blæren* videre den Nytte at holde ham flydende oppe i Vandets Overdeel, da han ellers manges Gang vilde synke. Det sees da, at *Blæren* er höjstnödvendig; dog ere nogle faa Grönlændere saa forvovne at ej bruge den, men i steden derfor binde de *Remmen* om Kajakstolen allene, som de kaste efter Sælen, men, ere de ikke desstærkere Kajakroere, som dog gjerne saadanne ere, saa undlöber Sælen dem vist, med mindre de ere saa visse paa Slaget at stöde *Harpunen* for i hans Bringe, og derved faae ham dräbt med eet; andre ere endnu mere forvovne, og binde *Remmen* om deres Bæltsted, da de saaledes tjene selv med Kajak isteden for *Blære*, og ved at hale paa *Remmen* nærme sig mere og mere til Sælen, men herril udfordres ikke liden Styrke og kun overmaade faa ere i Stand til at gjöre det, da og Kajakken snart er omveltet, og slige Vovehalse blive for det meeste deres egne Mordere.

Isteden for den nu beskrevne *Blære* bruger man af Trang Sæl-Maver, enten een allene af det store Slags, eller 3 samlede af det smaa Slags; men disse ere meget tynde, og blive snart ubrugelige, og ere ej tilstrækkelige til at holde imod nogen ret stor Sælhund; det er derfor kun de Trængende, som i en Hast gribe til dette Middel, indtil de kunne overkomme en ret *Blære*, eller og det er unge Dreng, da *Blæren* maae være efter Manden; ja disse sidste, naar de begynde at öve sig i Fangst, faae ej engang strax *Blære*, som man ej tiltroer dem at bruge, da de snart kunne glemme at rykke den fra Kajakken, og derved tilsætte Livet, men de nöjes med et kort stykke Rem, der er

samlet til *Harpun-Stokken*, og have allene den Fornøjelse at see Sælhunden løbe med *Harpunen* i sig, uden de fleste gange at faae noget Gavn deraf; naar de da sees at kunne være övede nok, saa faae de en liden Blære og siden en større.

Blæren har sit Sted paa Kajakkens Bagdeel, liggende ved Grönländerens Ryg, saa at han ej vel kan see den, men ved at rykke paa det stykke Rem, som gaaer forbi hans Side (p. 153. *c.*) river den lös.

Naar *Harpun-Piilen* da er samlet med alt sit Tilbehör, seer den ongefär ud, som Aftegningen viser i Fig. 7. hvor

Lit. a. viser det förste Slags *Harpunstok* kaldet *Erneinek* (som ellers sees særskilt afbildet Fig. 1).

b. er *Kastetræet*, som er fastsat (jevnf. p. 139. *n.* 6.)

c. er *Harpunen* sat fast paa *Stokkens nederste Endebeen* (sees særskilt Fig. 4.)

d. er *Lijnen*, som gaaer fra *Harpunen* langs op ad *Stokken* indtil dens *Hefstengle*, hvor den er fastsat med sit *Been-Öje* (efter Fig. 5. *Lit. c.*)

e. er det övrige af *Lijnen* eller *Kobberemmen*, som ligger oprullet for paa Kajakken (efter Fig. 5)

f. er det Sted, hvor *Blæren* er samlet med *Remmen* (efter Fig. 5. *Lit. d.* og Fig. 6, *Lit. c.*)

g. er *Blæren* med sit övrige Tilbehör (efter Fig. 6)

h. er det Sted, hvor Kajakroeren skulde være, havende *den tykke Rem* paa højre Side, *Blæren* bag sig og *Liinen* for sig, samt *Harpunn-Stokken* paa højre Side forud saa langt, at han med Hænderne net op kan naae *Kastetræet*.

Nu at tale noget om Brugen af denne Piil, da gaer det til paa følgende Maade: Naar man kommer paa det Sted i Söen, hvor Sælhunde gives, da först sætter man *Harpunen* paa *Stokken* (thi för denne Tid kaster man med den blotte Stok for at see, hvad Fejl den kunde have, og faae samme rettet paa Vejen) i det man stikker *Remmens* lidet *Been-Öje* (Fig. 5. Lit. c.) paa sin *Hefstengle* (p. 141, 7, β.), udstrækker saa *Remmen* med *Harpunens* i Enden saaledes at *Harpunens* bageste *Indhuling* (Fig. 4. Lit. c.) træffer net op over Spidsen af *Igimakken* (Fig. 1. c.) og *Harpunens Sidehuk* (Fig. 4. d.) kommer til at vende til venstre Side eller ind imod Kajakken; man lægger den da paa sin højre Side paa sit Sted for i Kajakken, lægger *Remmen* i Orden, at den ej skal kunne indvikles i hinanden, og erfarer om *Blærens Spiler* (Fig. 6. k.) ej sidde for trangt; saa er man færdig til at tage imod Sælen, naar den vil pippe op af Vandet; og, naar dette skeer, beholder man Kajak-Aaren i den venstre Haand, men griber med den højre Haand oven over Aaren (ej under den, thi da vilde *Remmen* snæres omkring Aaren) hen til *Kastetræet* (Fig. 1. g.) eller øg til *Haandgrebet* (paa det *2det Slags Harpunn-Stok* p. 142. β.), lægger Pilen dermed over Skulderen, sigter og kaster den (*Stokken* med *Harpunen*) fra sig i Sælen, beholdende *Kastetræet* i Haanden. Seer man, at Sælen er truffen, da lægger man strax *Kastetræet* fra sig, og rykker *Blæren* (Fig. 6.) fra Kajakken, ved at rykke

i dens tykke *Rem* (ibid. Lit. *c*) og passer endelig paa, at *Remmen* ej forvikles under Afrullingen, i hvilket Tilfælde man kommer den til Hjælp, om man kan. Nu har man gjort, hvad man kan, med denne Piil, det övrige maae falde af sig selv, nemlig: naar Pilen er stödt i Sælen, saa gjör det stærke Stöd saadan en Virkning, at *Igimakken*, som er bevægelig i *Harpunestokken* (Fig. 1. Lit. *q*), böjer sig til Siden, og, da *Remmen* strammer paa den ene Side (Fig. 7. Lit. *d*), saa maae det skee mod *Remmen* eller fra den Side, hvor *Remmen* ikke er, derved bliver *Remmen* stramfri og *Harpunestokken* slipper ud af dens *Hefte-Öje* (Fig. 5. Lit. *c*), og *Igimakken* af *Harpunens Endehuling* (Fig. 4. Lit. *c*), ja bliver ganske lös fra Sælen, og slipper fra at blive sönderslidt af den; man roer da til og tager den op af Vandet (hvori den, som meest bestaaende af Træ, svømmer op) og lægger den paa sit Sted, indtil man skal bruge *Lentzen*, som da optager dens Plads. Imidlertid beholder Sælen *Harpunen* i sig, som ej kan slippe lös formedelst *Modhagerne* (Fig. 4. Lit. *b. b*), den stræber vel at undgaae sin Fiende, men forgjæves, og, i det den flyer, slæber den *Remmen* med *Blæren* efter sig; denne opblæste *Blære* kan ej let trækkes til bunds, og neppe under Vandet, hvorved den bliver udmattet og maae ofte op at puste ud oven for Vandet, og da maae den omsidder give tabt for *Lentzen* (hvorom siden), dersom den ej har faaet dödelige Saar af *Harpunen*. Alle disse Anstalter ere saa mekaniske og rige paa Opfindelse, at man skulde snart tvivle om, de vare fra Begyndelsen opfundne af et saa dorskt Folk — dog, hvorfor ikke? de have jo menneskelig Fornuft, og naar den ved Nödvendighed, der driver meest i

Nærings-Sager (Livet er kjært), bliver anspændt, kan den udrette endeel, hvor svag den er.

Harpuun-Pilen bruges meest til Sælhundefangst, dog sjelden lykkes det med *den Spraglede Sæl* (*Phoca vitulina*), formedelst dens store Forsigtighed, der ej vel tillader sig at kommes nær. Den bruges ogsaa til *Hvalrossen* (*Trichechus Rosmarus*) og Hvalfiske, saavel de store *Bardefiske* (*Balæna Mysticetus*), *Finnefisken* (*Balæna Physalus*), *Hvidfisken* (*Delphinus albicans*), *Eenhjørningen* (*Monodon Monoceros*), *Marsvinet* (*Delphinus Phocæna*) og andre *Tandfiske* (*Physeter Microps*, *Delphinus Delphis* og *Delphinus Tursio* Faun. grönl. p. 49), ja endog til *Haakallen* (*Squalus Carcharias*.)

II. Kaste-Pilen.

Kaste-Pilen er en kort og let Piil med *Blære* paa Siden, som man med et *Kastetræ* kaster fra sig paa en længere Frastand, end man kan formaae med *Harpuun-Pilen* (p. 131. n. I.) Man kalder den *Akligak*, og den har, som *Harpuun-Pilen*, sine særdeles kunstigen sammensatte Dele, af hvilke de fornemmeste ere: 1. *Skaflet*. 2. *Pilejernet*. 3. *Pilejernet's Fod*. 4. *Strækkeliinen*. 5. *Blæren* og 6. *Kastetræet*, som alle forestilles i Fig. 8, hvor

1. *Skaflet* (Lit. a.) er af Træ, saadant som er let i sig og ej for porøs til at trække Vand, nemlig; *Unarsivik*, et Slags let *hvidt Fyrre-* eller *Gran-Træ*, der findes iblant Landets *Drive-Træ*, men i Mangel deraf bruges dertil *Handels-Bredder* af be-

nævnte Beskaffenhed. Dets Længde er ubestemt, thi det maae være efter Kajakken, og naae fra Kajakstolen (midt paa Kajakken) indtil den yderste Tverrem ved Forstavnen, og de unge have ej saa lange Kajaker, som de gamle *); Tykkelsen retter sig og efter Grönlændernes Styrke; Sydlændingerne have de störste. Det er trindt, som en Cylinder, og jevntykt. Det har sine besynderlige Dele, nemlig: *a. Skaftet* i sig selv, för det er fastgjort, *Akligeksak* α : noget til en *Akligak*. *b. Kakkogeksa* (Fig. 8. Lit. *l*) der er af samme Beskaffenhed, som paa Harpuunpilen (p. 138. *n.* 5). *c. Niakuta*, som er det överste af Træet selv, (deriveret af *Niakok*, et *Hoved*) da det staaer bredere ud som et *Hoved*, for at skaffe *Kastetræet* heri Gænge, og tillige desbequemmere med sin *Hage* Gænge i *Kakkogeksa* α : *Endebenet*; men dette *Hoved* er gjerne i eet stykke Træ med *Skaftet* selv. *d, Sioa* α : *dens Forstavn* eller den Deel, som er nærmest ved *Pilejernet*, fordi det vender forrest ud (ved Lit. *e*.)

2. *Pilejernet* (Lit. *b*) er den egentlige *Piil*, kaldet *Sauguak* *v.* *Sougak*, naar den er isat, men *Saugueksak* *v:* *Sougekksak*, förend den bliver isat. Den er for det meeste af Jern og Europæisk Fabricat, den Grönlænderne maae tilhandle sig ved Colonierne eller hos dem, der befahre Landet. Dette *Pilejern* er trindt, maadelig spidst, forsynet med 1 à 2de Modhager paa Siden. För Landets Besejling gjordes denne *Piil* af Been, [see Lit. *bb.*) og bruges saaledes endnu af de Trængende eller

*) Crantz sætter den til 1 Favne, men saa lang har jeg ingen seet, og det kunde endda kun gjelde for nogle.

dem, som boe langt fra Coloniene *). Til Nöd bruges og en opslidt Fiil, som man har banket spids. *Pilejernene* ere ulige af Störrelse **); nogle store og tykke (for Sydlændingerne), andre mindre (for mindre stærke Grönlændere), andre meget smaa (for Ungdommen). *Modhagen*, *Akinga* (Lit. c) sidder mod Spidsen, og tjener til at holde imod, at Sælen ej kan faae Pilen af sig. *Beenpilen* har og gjerne saadan *Hage*, men kortere og tykkere, saavel som *Beenpilen* selv, der er mere plump end den af Jern, og er undertiden forsynet med skarpt i Enden af Jern eller Messing.

3. *Pilejernet*s *Fod* (Lit. d) kaldes *Tórkota*, og er et stykke *Been*, enten af Hvalfisk, eller af det store slags Sælhunde, i hvis nederste Ende er boret et lidet Hul, hvori *Pilejernet* meget fast indstødes; men i den överste Ende er det afrundet og har sin bevægelige Gang i *Skaftet*s nederste Ende, som desaaarsag er dybt udhulet, hvilket Hul kaldes *Alloa* eller *Agloa*. Og paa det at *Skaftet* ej skulde sprække, er det her forsynet med et *Bindsel* af Hvalbarde eller Senetraad (see Lit. e). Dette Stykke *Been* er kun kort og næsten trindt, dog har det paa den ene Side en Udkant, hvorigjennem er boret et lidet Hul til at stikke *Strækkelinen* igjennem; da dette *Been* er bevægeligt i *Skaftet*, saa kan man dreje det rundt, ligesom man lyster; og, fordi det er samlet med *Strækkelinen*, stille det

*) Dette har Crantz l. c. ej anført, endskjönt det er Folkets egen Opfindelse, og endnu i Brug.

**) Det af Crantz l. c. anførte, gjelder kun om de mindste, uden han har maalet, efterat Pilen var indsat, da endeel skjules

saa ret, eller saa skraa, som det behöves, for at faae Pilen til at skyde lige. Der er en Aarsag, hvorfor *Pilejernet* ej umiddelbar stødes ind i *Skaflet* paa *Kastepilen* (som det ellers skeer paa *Söefugle-Pilen*) thi *Sælhunden* vilde da bide *Skaflet* i stykker eller det vilde brydes ved Stödet, hvilket nu forebygges, i det *Pilejernet*s *Fod* springer af *Skaflet* ved det ringeste Stöd, og saaledes alting bevares heelt.

4. *Strækkelinen* (Lit. f) kaldes *Isuklua*, og er et stykke Kobberem, som med den ene Ende er sat fast i *Pilejernet*s *Fod* igjennem det förommeldte lille Hul paa sammes Sidekant, hvor den gör et lidet Öje, gaaer derfra langs op ad den ene Side paa *Skaflet*, og med den anden Ende gaaer igjennem *Skaflets* *Midterdeel* ud til den anden Side, atter tilbage igjennem *Blærens Pusterör* (Lit. h) og *Skaflet*, da den omsider knyttes for Enden (ved Lit. k). Denne Line tjener til at samle *Pilejernet* med *Skaflets* överste Deel, paa det at, naar det springer af *Skaflet*, det da kan blive hængende uden at tabes, men flyde op ved *Træ-Skaflet*; derfor er den og umiddelbar samlet til *Blærens Pusterör*, at, om *Skaflet* reent blev sönderslaaet, dog *Pilejernet*, som det kostbareste og mindst undværlige, kunde flyde op ved *Blæren*.

5. Paa Siden af *Skaflet*, mod överste Ende, er fastgjort en liden *Blære* (Lit. g), som kaldes *Auataksak* (af *Auatak*, *Kobbeblæren*) og er Svælget af forskjellige slags Dyr *), som man har törret

*) Crantz i sin *Historie von Grönk*, p. 196. melder allene om *Sælhunde* og store *Fiske*, men jeg veed ikke, hvad for store *Fiskes* Svælg

og opblæst. De Dyr, hvoraf saadanne brugelige Svælg faaes, ere Sælhunden (*Phoca grönlandica*; *Ph. hispida*; *Ph. vitulina*; *Ph. cristata* og *Ph. barbata*); Gejrfuglen (*Alca impennis*); Ömmeren (*Colymbus glacialis*); Maagen (*Larus glaucus* og *L. marinus*) og Skarven (*Pelecanus Carbo*); De beste af alle holdes Skarvens for at være, fordi det er stort og dog let og tyndt; dernæst Maagens og Ömmerens; Sælhundens og Gejrfuglens falde for tykke i Skindet og for tunge at kaste med, bruges derfor kun i mangel af bedre; Undertiden bruger man og her til et Stykke af Hvidfiskens (*Delphinus albicans*) Svælg, men det er kun de stærke Grönlandere, som have store Pile, og dertil behöve store Blærer, hvis Antal kun er lidet. Denne *Blære* er oven til bunden for Enden, men neden til bunden omkring et krumt *Beenrör* (Lit. *h*), hvis hule Ende gaar ind i *Blæren* og har paa Siden en liden *Prop*, som kan udtages, og derigjennem *Blæren* opblæses, naar den bliver for slap; Dette *Rör* kaldes *Sudlolirsa* 3: *en Rörledning v: Sungidlirsa*, og er fastsat i *Skaflet* ved det, at *Strækkelinen* gaar herigjennem med sin Ende (som ovenmeldt p. 162 n. 4); for at holde *Blæren* tæt op ved *Skaflet*, er den øventil omgjordet med et lidet *Bindsel* (Lit. *i*) af tyndt Hvalbarde, som kaldes *Tevsia*. Denne *Blæres* Nytte er, dels at holde Pilejernet flydende oven i Vandet, om *Skaflet* skulde brydes, dels og især at kunne udmatte Sælhunden, naar den har faaet Pilen i sig, som da finder mere Modstand af en opblæst Blære, hvor liden den

skulde kunne bruges, kun Hvidfiskens ene (som ovenmeldt) saavit mig bekjendt, og disse endda de mindst brugelige; derimod har han glemt Fuglens Svælg, som allermeest søges til dette Brug.

end er, end af den blotte Piil; thi, om han end kan trække den under Vandet med sig, saa maae han dog snart op for at trække Luft til ny Styrke, og imidlertid faaer han flere Pile i sig af samme Art; ja skulde han döe ved første Stöd, saa hindrer *Blæren* ham fra at synke, hvor liden den end er, da hans eget Spæk hjælper til at holde ham op i Vandet; den har endnu den Nytte at kunne styre Pilen, saa at den fahrer ret frem, naar man kaster den fra sig, thi man veed at dreje den saaledes om paa Siderne af *Skaflet*, og stramme den med *Strækkelinen*, at den löber rundt ved Udkastningen, og drejer *Skaflet* med sig fahrende som i et Hvirvellob igjennem Luftren til det foresatte Maal; derfor har den ogsaa endnu det Navn *Nækkorkota* ๓: *et Middel til at faae Pilen til at gaae lige.* Gaaer der undertiden Hul paa *Blæren* (som snart kan skee, da den er tynd) saa veed man at sammensye den og indvendig at overklæde Stedet med et stykke Ulkeskind.

6. *Kastetræet* (Lit. l.) bruges baade til denne *Kastepiil* og til *Söefuglepiilen*, for ej at have flere særskilte Sager paa Kajakken, end behov gjöres. Der kaldes *Norsak*, ligesom det til *Erneinekken* (pag. 139. n. 6), og er dannet som det, med den forskjel: a. at det er ej saa ret ud, men noget mere krumt, for at kunne desbedre passe uden om *Skaflets tykke Ende* eller *Hoved*, *Niakuta* (see p. 160. 1. c.); derfor og den överste Ende af Renden ved Indgravning er dannet til at tage imod dette *Hoved*, hvilken Indgravning kaldes *Kakeisa*. b. At det ingen Hul har i nederste Ende, fordi der paa *Skaflet* ingen Nagle er at hefte det fast paa, men det forbliver altid löst. c. At *En-*

dehagen er ej saa krum, som paa *Erneinekkens Kastetræ*. Det Sted paa *Kastetræet*, som er imellem Tommelfinger- og Pegefinger-grebene, kaldes *Teulia*, hvilket Stykke stedse skjules med Musen i Haanden, naar *Kastetræet* omgribes.

Kastepilens Brug er kun bestemt til Sælhundefangst, meest til det saa kaldte *Sælhundejag*, *Mallersornek*, naar mange Kajakker ere i følge for med samlede Kræfter at forfølge og udmatte Sælen og fra en temmelig Afstand kaste denne Piil i ham (som jeg har ommeldt i min Afhandling om Sælene i Naturh. Sælsk. Skr. 1. B. 1. H. p. 129.); dog bruges den ogsaa af eenlige Fangere til de smaa Sæle, naar de ere vaersomme, og man ej kan komme dem nær med *Harpuun-Pilen*. Men dens egentligste Brug er til den *spraglede Sæl* (*Phoca vitulina*), hvilken paa ingen anden Maade lader sig fange, end ved denne Piil og ved Skud (see Naturh. Sælsk. Skr. 1. B. 2. Hæfte. p. 98. 108.) Naar man med *Harpuun-pilen* har fanget de store Sæle, bruger man og *Kastepilen*, om man har den ved Haanden, isteden for Lentze at værge sig med og dræbe den reent. Nogle Grönlændere ere vel og uberænsksomme nok til at slaae *Kastepilen* i store Sælhundede, för de endnu have faaet *Harpuunpilen* i sig, endskjönt de ere ene paa Stedet, men de miste da og gjerne Pilen, som Sælen löber bort med, med mindre man har været saa vis paa Slaget, at kunne dræbe den med eet. *Kastepilen* har sit Sted paa venstre Side af *Söefuglepilen* for paa Kajakken; De formuende Grönlændere, som have 2de *Kastepile*, lægge dem jevnside ved hinanden ned paa venstre Side af Kajakstolen. Vil man bruge *Kastepilen*, saa lægger man Aaren fra sig tvers over Kajakken, griber saa med højre Haand

om *Kastetræet*, der ligger enten løst foran op mod Kajakstolen eller i Stormvejr og Söegang indstukken med Enden under en af Kajakens Tverremme, tager det til sig, og med den venstre Haand letter Pilen selv op fra Kajakken, rykker den i en Hast til sig, anpasser *Kastetræets Endehage* i *Pileskaftets* överste *Endebeen*, og *Kastetræets hule Rende* paa den Side af *Skaflet*, hvor *Blæren* ikke er, at denne kan vende op ad og svaje rundt i Slaget, sigter da med den paa *Kastetræet* hvilende Piil til Sælen og kaster den fra sig ved at give den Fahrt med *Kastetræet*, det man beholder i Haanden, men strax derpaa lægger hen paa sit Sted, og har imidlertid grebet med venstre Haand om Aaren igjen, at man ej under Slaget skulde kandre. Man kaster dog ej denne Piil saa höjt i Vejret, som *Söefuglepilen*.

B. Lentzerne.

Lentzerne ere adé Slags: I. *Den store Lentze* og II. *Den lille Lentze* eller *Purren*.

I. Den store Lentze.

Den store Sælhund-Lentze kaldes *Angoviak* (ventelig af *Anguvok*, indhenter noget paa Vejen) fordi man bruger den til at indhente Sælen med, naar den har faaet Harpunen i sig, og ganske at dræbe den. Den er fra Ende til anden ongefær 3 Al. lang. Den har sine forskjællige Dele, nemlig: 1) *Skaflet*. 2. *Holken*. 3. *Endebenet*. 4. *Jernet* eller *det skarpe*, og 5. *Haandgrebet*; hvilket alt forestilles i Fig. 9. hvor

Lit. a. viser *Skaftet*, som udgjör gjerne de 2 Al. $10\frac{1}{2}$ Tom. af Længden; i överste Ende er det 1 Tom. bredt, midt paa ved *Haandgrebet* $1\frac{1}{2}$ Tom., og ved *Holken* i nederste Ende fuldkommen 2 Tom.; det er ej ganske trindt, men fladrundt, og gjöres af hvad for Træ, man kan overkomme.

b. er *Holken* eller *Beenringen* for Enden; i alt af Egenskab med *Harpuun-Pilens Holk* (p. 133. n. 2.) kun at denne er större i Omkreds end hiin.

c. er *Endebenet*, kaldet *Epulligak* α : et gjort *Skaft*, fordi det er som Jernets *Skaft*; hvilket udgjör gjerne 11 Tom. i Længden, og dannes af samme *Æmner*, som *Harpuun-Pilens Endebeen* (p. 135. n. 3.), men er længere end samme, og lige bredt og tykt for og bag, fladrundt (undertiden og af prismatisk Figur); i överste Ende har det en *Tap* af samme Egenskab, som forberörte *Endebeens Tap*, men i nederste Ende har det en *dyb Fure* efter *Breden*, hvori *Jernet* er stukken og fastnaglet. Det har ingen *Modhager* til *Siderne*, saasom det skal strax af sig selv gaae lös igien fra *Sælen*.

d. er dets *Bindster* *) af samme Egenskab, som *Igimakkens Bindster* eller *Strækkelinier* (p. 136.).

e. er en Ende af *Bindstet*, som naaer op paa *Skaftet* og bliver der omvunden; paa den Maade kan man atter strække *Bindstetene*, om de blive for slappe.

*) I Crantz's Figur over denne *Lentze Tab. V. Fig. 4.* sees disse *Liner* aftegnede, som om de gik allene til den ene Side, da de dog gaae til begge Sider, for at holde *Benet* destostrammere.

Lit. f. viser *Fernet* eller *det skarpe*, som er $2\frac{1}{2}$ Tom. langt, og gjør store Saar. Det kaldes *Ullunga*, er fladt, spidst og aflangrundt til Siderne, og gjort fast i *Endebenet* som ovenmeldt.

gg. er *Haandgrebet*, bestaaende af 2de *Beenstifter*, og kommer i dette overeens med *Unakkens Haandgreb* (p. 143. n. 2.) *). Det sidder omtrent 1 Al. fra *Holken*.

Naar man skal bruge *Lentzen*, gjør man omtrent samme Greb, som til *Unakken* (see p. 143.); og *Lentzens* Nytte er, at dermed kunne dræbe Sælen ganske, efterat den har faaet Harpunen i sig, og løber med Blæren efter sig. Man bruger den og for sig selv allene til at dræbe Björnen (*Ursus maritimus*), deels paa Landet eller Isen, deels og paa Söen, naar den findes svømmende.

Forholdet ved Brugen af *Lentzen* til Sælfangst er følgende: Naar Sælen, udmattet af at slæbe paa *Blæren*, maae op for at trække Luft, og man paa *Blæren*, som kommer først op, seer, hvor han er at finde, saa søger man at roe ham saa nær som mueligt (thi langt kan man ej kaste med *Lentzen*), griber nu med

*) Her er Crantz's Aftegning ogsaa ilde truffen, da han sætter den krumme Stift (som er det överste Greb) nederligere mod *Holken* end den mindste og underste, hvorved *Grebet* vilde blive forkeert; thi det krumme Been er de lange Fingres Gribested, og maae være noget længere hen mod Skaftets överste Ende, end det andet Been, som er Tommelfingerens Gribested, og bör sidde skraas under det første, lidt nederligere mod *Holken* (see Crantz. Hist. I. c.)

Fingrene om *Haandgrebet*, og støder den i ham; ved Stødet böjer *Endebenet* sig til Siden formedelst sin bevægelige Gang i *Holken*, og den glider af Sælen igjen, ja dette samme skeer, om den end ikke böjer sig ved *Endebenet*, saasom den har ingen Modhager, der kunde holde tilbage, med mindre man skulde træffe paa Been; Saa ofte den affalder, tager man den op af Vandet, sætter den til rette, og forfølger Sælen, stødende ham paa ny med *Lentzen*, indtil han er död; Jo flere Gange han bliver lentzet, desmere bliver hans Skind bedærvet, derfor lentzer man ikke mere, end höjlig behöves.

Den store Lentzes Sted paa Kajakken, saalænge den endnu ej bruges, er bag til paa venstre Side af Fangeren, hvor den med nederste Ende stikkes ind under Kajakkens allerbageste Tverrem, og atter trækkes med forreste Ende frem under den Tverrem, som bag paa Kajakken er nærmest ved Fangerens Ryg; Her ligger den fast indtil den skal bruges, og det har sin Aarsag, hvorfor den skal ligge paa venstre side, thi *Blæren* skal kastes af Kajakken paa höjre Side, og kunde snart blive hængende ved *Lentzen*, om den der havde sit Sted.

Men naar den skal bruges, saa skyder man med venstre Haand For-Enden tilbage fra Tverremmen, trækker den saaledes til sig, og lægger den paa *Harpuunstokkens* Sted, som er paa höjre Side af Kajakken, hvor den hviler paa 2de Beenstifter, der ere faste i Kajakken; *Harpuunstokken* hænges imidlertid ved Siden af Kajakken med sine *Hængeremmer* (p. 141. n. 8.)

Lentzen bruges paa alle Steder i Landet, men ikke alle ere saa forekommende at eje den, da den ej heller er ganske uundværlig, thi gemeenlig ere flere paa Fangst i Nærværelsen, blant hvilke da gjerne en træffes, som har *Lentze*, og kommer den trængende til Hjælp for intet; Ja, er man ene, hjælper man sig med andre Pile, eller blot ved at forfølge, indtil man finder den ganske kraftløs ved Blodets Forløb af Harpuunstikket.

II. Den lille *Lentze* eller *Purren*.

Den lille Lentze er ej just af stor Betydenhed eller Kostbarhed; derved er ej heller meget at mærke. Den kaldes *Kappout* α : *en Purre* eller *et Redskab at stikke med*, fordi den bruges til at purre eller stikke Sælhunden med til Slutning. Det almindeligste Slags har et middelmaadigt langt Skaft, i hvis Ende er et smalt Been indstukket, fastbundet, og forsynet med et aflangt, smalt, fladt og spidst Jern eller Braad. Dog gives der andre smaa *Lentzer*, som bestaae kun af blot Beenskaft med Braad i Enden, naar man kan faae et got stykke Been dertil. Og i begge Skikkelser see de ud, som afbildet er Fig. 10. hvor

Lit. *a.* er *Skaftet* af Træ, gjerne 2 Al. langt, gjøres af hvert slags Træ, og er kun tyndt, siden der udfordres ej megen Styrke ved denne *Lentzes* Brug.

b. er et jevnsmalt stykke *Been*, som er indstukket i Skafrets Ende, og fastbundet enten med Senetraad eller Hvalbarde, det er gjerne 6 à 7 Tom. langt.

Lit. c. er *Fernet* i Enden, som er skarpt til begge Sider, smalt, fladt og meget spidst i Enden, det er fastnaglet til *Benets* Yderste.

d. er et andet Slags *liden Purre*, bestaaende af et blot *Beenskaft* paa $\frac{1}{2}$ à 1 alens Længde, som gjerne gjøres af hvidt smukt Been, der faaes af Cachelotten (*Physeter Macrocephalus*), og har et spidst *Fern* i Enden.

e. er en *Rem* i Enden, hvorved den bindes fast til en af Kajakkens Tverremmer, for ej at skylles bort af Bølgerne.

f. er et 3die Slags *liden Purre*, som er et stykke Kaardeklinge indstukken i et Træ- eller Been-Skaft.

Den *lille Lentzes* eller *Purrens* Nytte er følgende: Naar man har fanget en Sælhund, og halet den til sig, og der endnu skulde findes noget Liv i den, hvorved den kunde blive farlig med sin Bevægelse eller sit Bid i Kajakkens Skind-Betræk, saa stikker man den ganske til døde ved et dybt Stik i Hovedet med denne *Lentzē*, som er spids og skarp; dernæst bruger man den til at opriste Skindet med paa de Steder, hvor man vil have Rem trukken igjennem til at fortöje Sælhunden, for at faae den hjemført. Naar man er paa det saa kaldte Sælhundejag, og flere ere om Byttet, bruger man den og isteden for *Flentsekniv* til at faae Skindet af Sælhunden og siden dele Kroppen imellem sig. Kort sagt, man benytter sig af *Purren* isteden for en *Kniv* og har til Forskjæl kun et nogenledes langt Skaft derpaa, paa det

man desbedre kan naae Sælen, om den end skulde ligge noget fra Kajakkens Sider. Det sees da, at denne *lille Lentze* er ikke vil at fange nogen Sælhund med, men kun til at gjöre sig den fangne Sæl nyttig.

Den har 2de forskjællige Steder paa Kajakken. Er den af det første Slags med Træskaft, saa lægges den paa Kajakkens Bagdeel ved højre Side, under dens Tverremmer; thi, som den er liden, kan den ej gjöre Blæren stor Hindring, naar den skal afkastes. Er den derimod af de andre Slags med Beenskaft, saa stikkes den under Tverremmerne, snart for, snart bag til, og bindes fast med Enderemmen paa et beqvemt Sted omkring en af Tverremmerne.

C. Buxere-Töjet.

Naar Sælen er fanget og dræbt, maae den hjemslæbes ved Siden af Kajakken, og hertil udfordres nogle Remmer, Been og en liden Blære, hvilke kunne kaldes under eet *Buxeretöjet*, og har af Grönländerne det Navn *Kallivtit* 5: *Redskaber at buxere noget med*. Dette *Buxeretöj* er igjen samlet af 5 forskjællige Dele nemlig: A. *Hagestykkerne*. B. *Mellemremmen*. C. *Navle-Stykket*. D. *Blære-Stykket* og E. *Bovstykket*. De 4 første ere samlede med hinanden, naar de sidde fast i Sælhunden, men det sidste er for sig selv, undtagen naar de alle ligge sammenviklede og ubrugte. De forestilles baade samlede og særskilte i Fig. 11.

A. *Hagestykkerne* (see Lit. A) ere 2de i Tallet, som ere lige eens, og bestaae i alt af 4 korte Stykker Been eller Reenhorn,

og en Samle-Line. Først har man 2de smale og afspidsede, flade, $\frac{1}{4}$ Al. lange Horn- eller Been-Stykker, undertiden og af Træ (see Lit. aa.), hvilke stikkes ind i 2de Rifter, som blive gjorte paa Sælens Hud med *Purren* (p. 170), det ene under Hagen og det andet lidt længere ned paa Halsen; man aabner under Skindet i Nærværelsen ved Riftet, og stikker saa Stykket ind derunder med begge Ender, saa at det kommer til at sidde tvært før Riftet, og kan ingenlunde glide ud af sig selv; Dette smale Stykke kaldes *Mangiusiut* (af *mangiuserpok*, lægger noget imellem) fordi det sættes ind imellem Hud og Kjød *). Mod disse 2de smale Stykker svare 2 andre Stykker Reenhorn (Lit. bb.) der ere tykkere og trinde, ongefær 2 Tom. lange, som bruges til at stikke under Kajakkens Tverremmer foran ved Kajakstolen, det ene af dem sættes under den allerførreste Tverrem, og det andet under den Tverrem, som følger næst bagefter, da de ogsaa komme til at sidde tværsfor, og kunne af sig selv ej glide af, men Sælen kommer til at hænge paa Siden af Kajakken; Saadant et Stykke Horn kaldes *Nektorak* o: *en Blok*. Alle 4 Horn- eller Been-Stykker ere forenede ved en *Samleline*, som først samler 2 og 2 sammen (see Lit. cc) og siden alle med hinanden (see Lit. d.), nemlig: i hver af de tykke runde Stykker (bb.) er boret et Hul fra den ene Ende skjöns hen til Midten, hvor det gaer ud til Siden, derigjennem er stukket en Rem med Knude for Enden, som gaer op i en kort, omtrent 2 Tommers, Frastand til det smale Horn-Stykke (a.), der har 2 Huller i Midten, saa at Remmen gaer ind ad det ene og tilbage ud af det andet, blivende saaledes dobbelt imellem Styk-

*) Eller maaske af *Manno*, et *Hagestykke*, eller af *Mangupok*, *sropper ind*.

kerne (ved *e. c.*), gaer atter ud igjennem det samme Hul, hvorfra det kom, og fra det tykke Stykkes Ende bliver enkelt (ved *d.*), hvorved det ene Par Been-Stykker føjes til det andet Par, som har samme Beskaffenhed. Denne Line eller Rem tjener da først til at hæfte Sælhunden til Kajakken ved de Steder, hvor den er dobbelt, og dernæst til at samle disse førstmeldte Beenstykker med de bagre Strykker (som siden nærmere vil erfares). Naar det flade Beenstykke (Lit. *a.*) bliver indstukket under Huden, vilde det blive vanskeligt at faae det ud igien; for at gjøre dette lettere, har man i den ene Ende fastgjort en kort Rem, af Benets halve Længde, med en Beenknap i Enden (Lit. *ee.*), hvilken Knap ej stoppes ind med, og kan man da ved at trække paa samme faae Enden af Benet trukken hen for Riften paa Sælhundens Hud, og saaledes reent ud, naar man kommer hjem; derfor kaldes denne lille Rem *Nytsiut* (af *Nytsukpok*, rykker til sig).

B. Mellem-Remmen (see Lit. *B*) er et kort Stykke Kobberrem ongefær af $1\frac{7}{8}$ Al. Længde; den strækker sig langs med Sælens Bug, for ved den at samle alle de övrige Buxerestykker, paa det, om et af Stykkerne gik lös, det dog kunde blive hængende ved de andre, og Sælen blive i Behold. I överste Ende er en Eykke eller Öje (see Lit. *f*), som altid er fastgjort midt om Hagestykkernes Samleline (ved *d.*); noget derfra er skaaren efter Længden en liden Aabning i Remmen (Lit. *g.*), hvori stikkes Enden af *Bovstykket* (see *E. u.*) naar det ikke bruges, men ligger sammenrullet i Kajakken; længere hen mod Enden er en længere Aabning i Remmen (see Lit. *h.*), hvorigjennem stikkes den ene Ende af *Navle-Stykket* (see *C. l.*), naar det er fast i Sælen;

nok i nederste Ende er et Öje (see Lit. *i*), hvorigjennem stikkes Enden af *Blærestykket* (see *D* ved *s*.) Saaledes blive alle Stykkerne forenede, hvilket best sees i den Figur, hvor jeg har forestillet dem samlede (fra Lit. *f*. til *i*.)

C. Navlestykket (see Lit. *C*) bestaaer af 2 smale Stykker Horn, Been eller Træ, der ere samlede ved en kort Rem; det ene Stykke Been (Lit. *k*.) er noget længere, end det andet, og stikkes ind under den af Kajakkens Tverremmer, som sidder tæt bag Kajak-Ringen; det andet Stykke (Lit. *l*.) er noget kortere, og lidt krummet bag ud, paa det at det kan passe efter Sælens Bug; dette stikkes først igjennem *Mellem-Remmens* Aabning (*B. h*.) og siden ind i en Rift paa Sælens Bug ved Navlen, skydes til begge Sider under Skindet, saa at det holder imod og af sig selv ej kan falde af. Den korte Line, som samler disse 2 Been-Ender (Lit. *m*.), trækkes igjennem 2de Huller paa det inderste Stykke (ved *l*), bliver dobbelt imellem Stykkerne (ved *m*.), og knyttes for begge Ender i 2de Huller paa det yderste Stykke (ved *k*). Saa-dant *Navlestykke* kaldes *ikkiutingoak* 3: *et lidet Hjælpemiddel*, fordi det hjælper til at lette Buxeringen, da det holder Sælen nær til Kajakken, og fast, saa den ej kan vikle, hvilket ellers vilde hindre i Fahrten.

D. Blærestykket (see Lit. *D*) bestaaer af *Blæren* selv, dens *Pusterör* og *Samleline* med sine *Been-Knappe*. *Blæren* selv (Lit. *n*.) kaldet *Auatåursak* 3: *en Blære-Ligning*, faaes af adskillige Dyr, for Ex. de store Sæles Maver, Marsvinemaver, Stykker af Hvidfiske-Svælg eller og af dens Mave &c. og sees da, at det

ikke er den egentlige Urinblære, man bruger (hvilken kommer ej i Betragtning hos en Grönländer, da den vilde falde for rynd og bröstfældig), men andre Stykker af Indvoldene, der kunne lade sig opblæse som en Blære. Den er neden til bunden for Enden (ved Lit. o.), men oventil bunden omkring et *Been-Pusterör* (ved p.), hvilket kaldes *Puerbik* 3: *et Sted* eller *Middel at blæse op*; det er kun huult indtil Midten, hvor det paa Siden har en liden Aabning med Prop udi (ved Lit. q), som kan tages ud, og der igjennem oppuste *Blæren*; det yderste af *Beenröret* er heelt og i Enden er *Samleliinen* fastgjort, stukken ind i et Hul, og ud til Siderne, knyttet for Enden, neppe $\frac{1}{2}$ kvarter lang (see Lit. r. r.), og er stukken igjennem 2 *Beenknoppe* (s og t); den inderste Knop (Lit. s) er paa den bageste Side flad indtil Midten, hvorfra den har et Hul efter Længden, som Remmen stikkes igjennem; denne Knop stikkes igjennem *Mellem-Remmens* nederste Aabning (see B. i.) og skydes tvert for, saa at den hænger fast ved Remmen, og altsaa forenes med Sælhunden; den yderste Knop (Lit. t.) er mere afspidset i yderste Ende og tjener til at gjøre Vej for den forrige (Lit. s.), saasom Hullet maae være trangt, at *Blæren* ej skal glide fra; i denne yderste Knop er den lille Liine fastgjort, stukken i et Hul for Enden, og omtrent ved Midten trukken ud igjennem et Hul til Siden, knyttet for Enden. *Blære-Stykkets* Nytte er, naar Blæren er opblæst, at kunne holde Sælen flydende paa Vandet, deels at den ej skal falde tung at buxere, deels og, om man fik en anden Sæl at see, man da kunde slippe den første Fangne, for at sætte efter den levende, og saaledes fange 2 eller flere paa een Dag, da man siden igjen opleder den eller de første forladte, som ligge flydende paa Vandet og kjendes paa den hvide Blære, der altid rækker frem af

Vandet. Der ere de Grönlændere, som ingen *Buxere-Blære* bruge, men dog meest af Trang; i dens Sted maae de opblåse Sælen selv imellem Hud og Kjød, ja og inden til gjennem *Bles-sürerne*, som tilstoppes med *Tolle*, da den saaledes ej let synker; dog denne Opblåsning skrider man alligevel gjerne til, om man endog har *Blære*, for at være desvissere.

E. *Bovstykket* (see Lit. E) er omtrent $\frac{1}{2}$ Al. langt, og tjener til at föje Forlallerne paa Sælen tæt sammen, hvoraf det kaldes *Tellerorsintingoak* (af *Tellerok*, en Lalle paa et *Havdyr*) at de ej, naar de hængde til Siderne slæbende i Vandet, skulde hindre i Buxeringen. Paa dette Stykke findes 3de *Beenknoppe* (Lit. u. v. og y), som forenes ved en kort Rem (Lit. x. x.), der knyttes for Enden i den ene Knop (Lit. u.), gaaer ud igjennem sammes Midte hen til den mellemste Knop (Lit. v.), ind ved sammes Midte ganske igjennem den med en Tverpind for Enden, siden hen til den yderste Knop (Lit. y) hvor den er fastnaglet; denne Knop (Lit. y) er lang, smal og spids, og tjener til at aabne Vejen for de övrige, da den stikkes igjennem begge Forlallerne, og saaledes følger den mellemste Knop (v.) efter, ogsaa gjennem begge Lallerne, og skydes tvert for den venstre Forlalle, medens den 2den Knop (u.) bliver siddende tvert for den højre Lalle; Saaledes komme begge Lallerne tæt sammen, paa det lidet Melletrum fra den ene Knop til den anden (fra u. til v.)

Disse ere de almindeligste Buxere-Stykker. En Grönlænder, som er forsynlig, har vel ogsaa nogle af dem *in duplo*, for Ex. *Navlestykket* (Lit. C), hvorved man kan samle flere Sæle

sammen, om man skulde faae mere end een om Dagen; ellers blive de ikke gjerne forlegne, men vide underlig at snoc Stykkerne om hinanden, saa at de kunne have 4 à 5, om ej flere, Sælhunde hængende efter hinanden langs efter Kajakken, da een Blære tjener for dem alle (med mindre man har flere) og Salene desuden oppustes, som holder dem oppe, ja, ere de meget fede, saa holder Fittet selv dem op.

Naar Buxerestykkerne ej bruges, ligge de kunstigen og net sammenviklede inden i Kajakkens Bagdeel; men endeel Træctolle til at stikke i Sælens Blessürer, for at forvare Blodet, og holde den opblæst, ligge i et Knippe (see Lit. F.) bag paa Kajakken under *Kobbe - Blæren*.